

Arkeologisk utredning

MYCKELBY

inför omläggning av väg 751 i Husby socken
Hedemora kommun, Dalarnas län

Arkeologisk rapport 2022:5

David Fahlberg

Arkeologisk utredning

MYCKELBY

inför omläggning av väg 751 i Husby socken
Hedemora kommun, Dalarnas län

David Fahlberg

med bidrag av Erik Danielsson

Dalarnas museum
Arkeologisk rapport 2022:5

Renritning: David Fahlberg

Form: Eva Carlsson

Framsida: Drönarbild över schakt 5, i vilket olika boplatslämningar från vendel- och vikingatid framkom, Foto från NÖ, David Fahlberg

Rapporten finns på Dalarnas museums hemsida och i Forsök

Upphovsrätt, om inget annat anges, enligt Creative Commons licens CC BY

Fastighetskartan: © Lantmäteriet.

Terrängkartan: Lantmäteriet (CC0)

Tryck: Dalarnas museum, Falun, 2022

ISSN 1400-8815

Innehåll

Sammanfattning	5
Inledning	6
Kulturmiljö.....	6
Syfte.....	8
Metod	8
Arkivstudier.....	8
Fördjupad inventering	8
Sökschaktsgrävning.....	8
Resultat	9
Kartstudier	9
Inventering.....	11
Sökschaktsgrävning.....	12
Fynd	15
Datering.....	16
Tolkning	17
Utvärdering och bedömning	20
Referenser.....	20
Arkiv	20
Tekniska och administrativa uppgifter	21
Bilaga 1, Sökschakt.....	23
Bilaga 2, Anläggningar	27
Bilaga 3, Vedartsanalys.....	31

Utredningsområdet låg vid Dalälven mellan Säter och Hedemora, se figur 1.

Sammanfattning

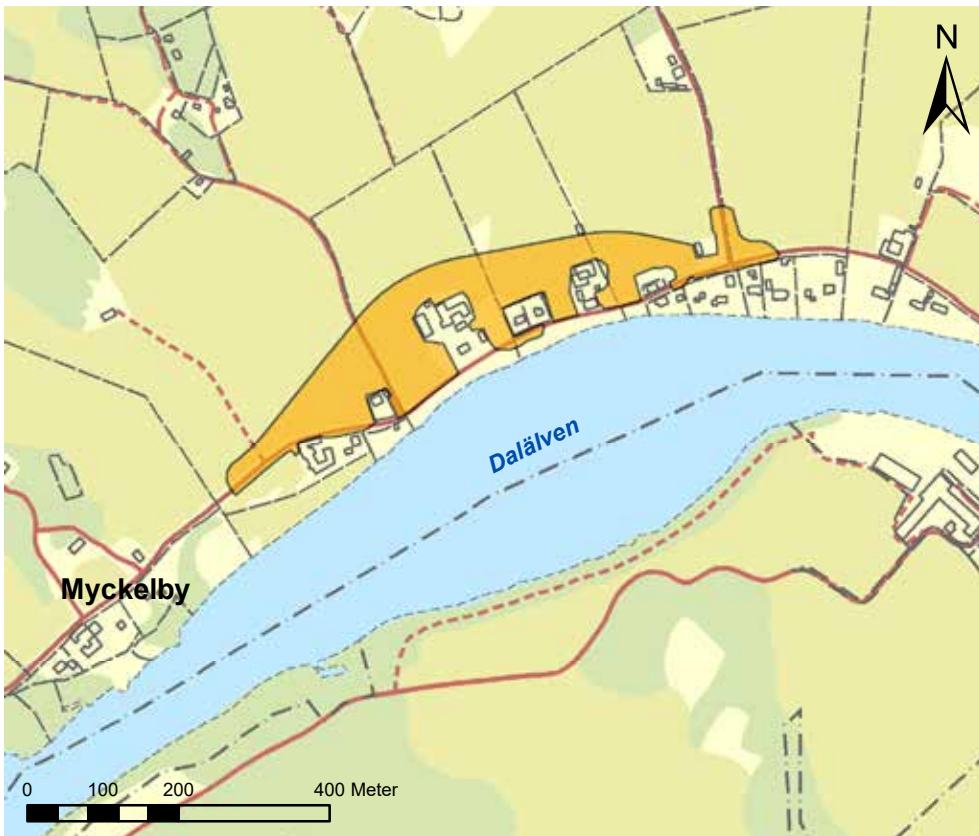
Dalarnas museum har utfört en arkeologisk utredning med anledning av omdragning av väg 751 invid älven i Myckelby i Husby socken, Hedemora kommun. Utredningen skulle utröna om tidigare okända fornlämningar fanns som berörs av det planerade arbetsföretaget. Utredningen bestod av arkivstudier, fältinventering och sökschaktsgrävning.

Vid sökschaktningen framkom i ett område boplatslämningar som daterades till vendeltid och vikingatid. Dessa lämningar bör undergå en arkeologisk förundersökning om marken ska exploateras. Boplatsoområdet har registrerats i KMR, L2022:7859, samt en separat liggande härd, L2022:8183.

Även enstaka lämningar från 1700–1800-tal påträffades, men som inte bedöms behöva vidare arkeologiska insatser.

Figur 1. Utdrag ur terrängkartan med utredningsområdets läge. Skala 1:50000.

Figur 2. Utdrag ur fastighetskartan med utredningsområdet inritat. Skala 1:10000.

Inledning

Dalarnas museum har utfört en arkeologisk utredning steg 1 och 2, fältinventering respektive sökschaktsgrävning, med anledning av Trafikverkets förestående omdragning av väg 751 förbi Myckelby, Husby i Hedemora kommun (figur 1).

Utredningsområdet (UO) var omkring 60 000 m² och berörde en ca 800 meter lång sträcka av vägen (figur 2). Utredningen gjordes enligt Länsstyrelsen Dalarnas beslut, dnr 431-16267-2020.

Kulturmiljö

Det aktuella området ingår i Riksantikvarieämbetets riksintressen för kulturmiljövården: Grådö–Hamre–Husby, med motiveringen: "Centralbygd vid Dalälven, som illustrerar förhistorisk och medeltida intressekoncentration vid betydelsefull älvövergång som belyser den tidiga kolonisationen av landskapet och den senare organisationen av bergshantering." (Riksantikvarieämbetet 2013:14)

Husby socken har länge varit en administrativt viktig del av Dalarna, med den centralt placerade kungsgården, belagd i handlingar redan från 1200-talet. Kyrkan har i någon form funnits sedan slutet av 1100-talet då kyrkoherdelängden börjar. Flera av byarna längs med Dalälvens stränder har sina rötter i järnålder och tidig medeltid (Olsson 1995:33-34).

Myckelby finns belagt i skrift på 1300-talet (OAU) och var som namnet antyder en av de största byarna i Husby. Den aktuella vägsträckan användes under 1600-talet då koppar forslades från Falun mot Mälardalen, men vägen

Figur 3. Utdrag ur fastighetskartan med utredningsområdet och kringliggande lämningar. Skala 1:15 000.

har ett äldre ursprung än så, med rötterna i järnåldern eller tidig medeltid (Allgefält 2003:72).

Vid storskiftet 1799 tycks bebyggelsen ha legat koncentrerad till ett halv-måneformat område mellan vägen och älven. 1808 brann dock nästan hela byn ned och många gårdar flyttades därefter ut (Olofsson 1982, se även avsnittet *Kartstudier*).

Inga fornlämningar känns till inom UO. De lämningar som finns registrerade i närområdet utgörs av lösfynd av stenålderskaraktär samt slagg från blästbruk och hyttslagg (figur 3). Vid sin dalaresa 1757 nämnde Abraham Hülphers att det i Myckelby då fanns slagghögar efter "förra tidens jern-wärk".

Närmast öster om det aktuella området finns en väghållningssten, L2001:8953, samt en blästbrukslämning, L2001:2385, bestående av en slaggförekomst. Åt sydväst finns en uppgift om slaggförekomst, L2001:9502, samt en husgrund från historisk tid, L2001:9503. Ingen av dessa lämningar är registrerade som fornlämningar utan som övrig kulturhistorisk lämning (ÖKL) eller möjlig fornlämning. Inorr finns tre fornlämningar, en hyttlämning, L2001:2914, i Hyttbacken, två järnåldersgravar i form av en hög L2001:8875 och en stensättning L2001:8874. De ligger mellan Långshyttevägen och sjön Amungen. Längre norrut intill Amungen finns också flera blästbrukslämningar.

Inom de närmsta två kilometrarna, främst norr- och österut, finns ett flertal järnåldersgravar i form av rösen, högar och stensättningar samt blästbrukslämningar, troligen från järnåldern. Strax nedströms Myckelby finns även stenåldersboplatser invid älven (KMR).

Cirka en kilometer åt sydöst, i Berga, ligger den så kallade Amundshögen

(L2001:9510), en järnåldersgravhög på en ö i Dalälven. Högen är nu ca 12 meter i diameter men skadad på flera ställen och ska ursprungligen ha varit 17 meter i diameter och omkring två meter hög (Carlsson 2016: 254-255).

Syfte

Utredningen ska fastställa om tidigare okända fornlämningar finns och berörs av det planerade arbetsföretaget. Utredningen ska ge länsstyrelsen beslutsunderlag inför den fortsatta tillståndsprövningen samt användas som planeringsunderlag av Trafikverket. Utredningen ska preliminärt avgränsa nyupptäckta fornlämningar inom utredningsområdet och utgöra underlag inför eventuella kommande arkeologiska åtgärder.

Metod

Utredningen är uppdelad i två steg varav det första bestod av arkivstudier och en fördjupad fältinventering och steg två bestod av sökschaktsgrävning.

Arkivstudier

Inledningsvis gjordes översiktliga studier av historiskt kartmaterial i Lantmäteriets webbaserade kartdatabaser (LMV), vilka innefattar Rikets allmänna kartverk, Lantmäteristyrelsens arkiv och Lantmäterimyndigheternas arkiv. Relevanta kartor rektifierades digitalt mot fastighetskartan. Forsök i Riksantikvarieämbetets kulturmiljöregister (KMR) och Skogsstyrelsens databas Skogens pärlor gick igenom för att undersöka var lämningar fanns registrerade sedan tidigare. Resultatet från arkivstudierna utgjorde sedan underlag för fältarbete och tolkning.

Figur 4. Schakt 6 uppgrävt, i botten syns den naturliga undergrunden av beige silt. Foto från väster, David Fahlberg.

Fördjupad inventering

Hela området gick över till fots. Områdena som inte var plöjda, gick igenom mer översiktligt. Som underlag vid inventeringen användes Riksantikvarieämbetets fältregistreringsverktyg *Fältreg* med rektifierade historiska kartor importerade. Resultatet från inventeringen och arkivstudierna låg sedan till grund för var sökschaktningen skulle ske.

Sökschaktsgrävning

Baserat på resultatet från inventeringen avgränsades fyra områden som bedömdes intressanta för vidare utredning. Sökschaktningen gjordes i långa schaktrensor med hjälp av

grävmaskin utrustad med plan-skopa (figur 4). Schakten placerades så att så mycket som möjligt av ytorna kunde täckas in och äldre lämningar kunde avgränsas.

Schakten grävdes skiktvis ned till naturlig mark varvid innehållet dokumenterades och fotograferades. Vid påträffade lämningar utvidgades schakten också vid behov för att avgränsa dem. Anläggningar dokumenterades i plan och snittades i några fall för att utröna deras karaktär och eventuella funktion. Fynd samlades in och prover togs för ^{14}C . Schakt och anläggningar mättes in med RTK.

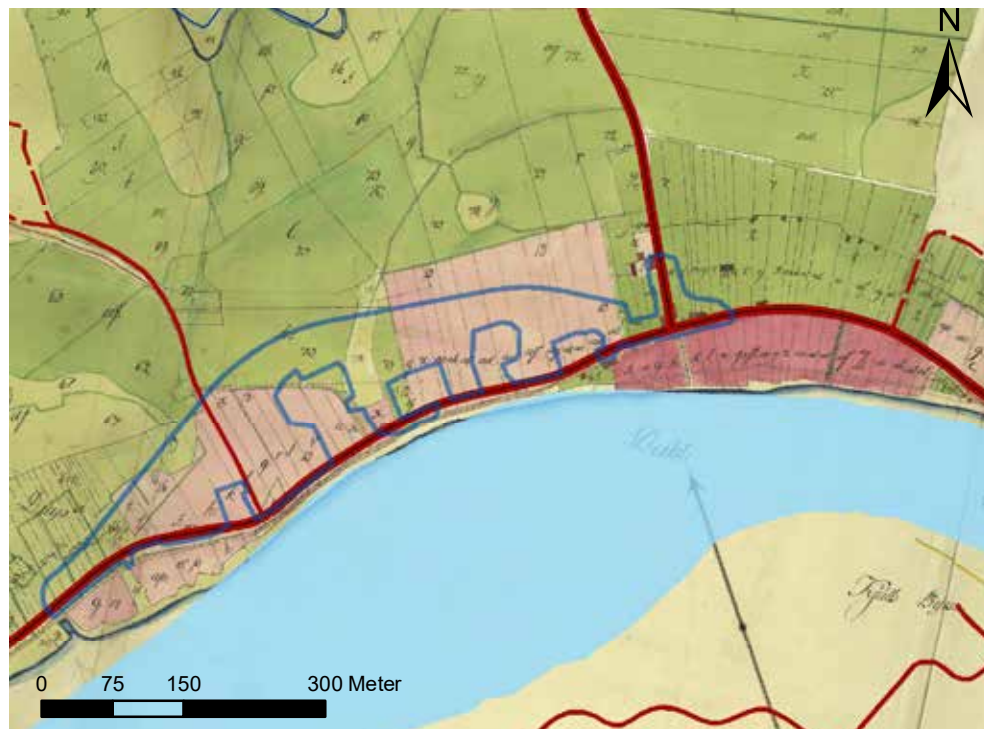
Figur 5. Utsnitt av geografisk avritning över Husby socken 1653 (LMV U19-1:2).

Resultat

Kartstudier

I 1539 års skattelängd finns fyra beskattade hushåll upptagna i Myckelby (Olofsson 1984). På en geografisk karta från 1653 (figur 5) finns 12 gårdsmarkeringar i Myckelby. En gränsbestämningsskarta från 1746 (LMV U19-1:8) visar 6 gårdar. Vid storskiftet 1799 låg de flesta gårdarna i Myckelby samlade i en stor klunga med ett tjugotal långsmala tomter mellan vägen och älven (figur 6).

1808 brann nästan hela byn ned och efter det flyttades flera gårdar ut (Olofs-

Figur 6. Utsnitt av storskifteskartan 1799 (LMV U19-56:2) rektifierad mot fastighetskartan och med utredningsområdet inritat.

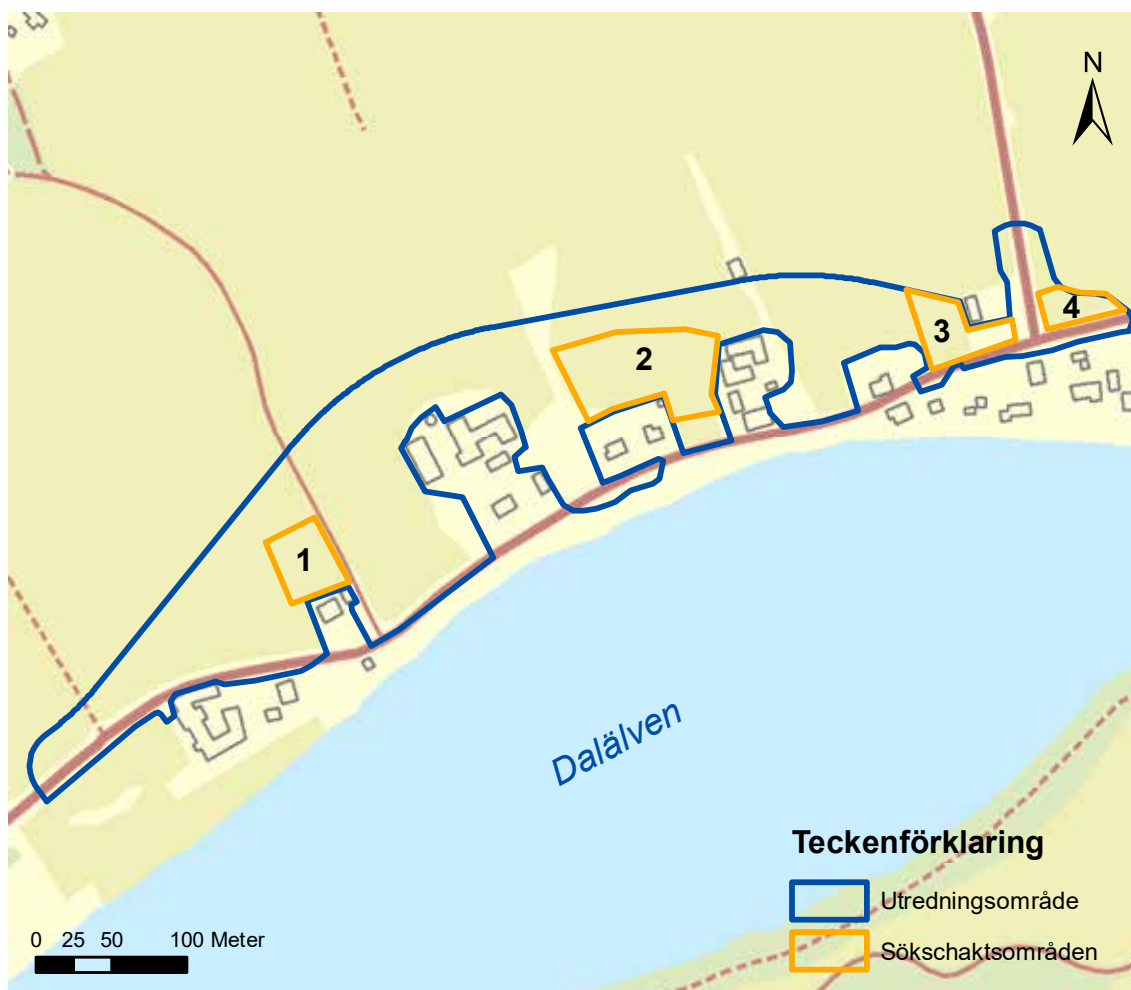

Figur 7. Laga skifteskartan från 1866 (LMV 20-HUS-256) rektifierad mot fastighetskartan med utredningsområdet inritat.

son 1982). På laga skifteskartan från 1866 (LMV 20-HUS-256) låg gårdarna mer utspridda på båda sidor vägen utmed älven på ungefär samma sätt som i dag (figur 7). I utredningsområdets östra ände fanns vid storskiftet flera gårdstomter som inte är bebyggda idag. Även i väster fanns en gårdstomt som idag är obebyggd.

Figur 8. Utredningsområdets mellersta del. Foto från söder, Greger Bennström.

Figur 9. Fyra avgränsade områden för provschaktning baserat på resultaten från förstudie och inventering. Skala 1:5000.

Inventering

Terrängen inom utredningsområdet bestod av flack jordbruksmark gränsande till tomtmark och väg. Där matjorden kunde iaktas bestod den av beige-mörkbrun silt, vilken var relativt fri från stenar, grus och recent material i form av tegel, keramik, glas med mera. Den största delen av marken inom utredningsområdet bestod av oplöjd vall, förutom längst i väster där gröda var sådd. Det var endast ett parti i mitten som var plöjt och harvat (figur 8).

Fyra områden bedömdes utifrån kartstudier och inventering som relevanta för söschaktsgrävning (figur 9).

Inom **sökschaktsområde 1** har en mindre gårdstomt legat enligt laga skifteskartan. Marken var inte plöjd och inga synliga spår kunde iaktas.

I **sökschaktsområde 2** kunde spridda bitar slagg iaktas i den plöjda och harvade åkern. Direkt väster och nordväst därom var en fuktig sänka.

Inom **sökschaktsområde 3** finns två gårdstomter på storskifteskartan, dessutom finns några byggnader inritade på 1700-talskartan. Marken var inte plöjd och inga synliga spår kunde iaktas.

Östra delen av **sökschaktsområde 4** tangerar en gårdstomt enligt storskifteskartan. Även på 1700-talskartan finns byggnader inritade närmare väggkorsningen. Marken var inte plöjd och inga synliga spår kunde iaktas.

Sökschaktsgrävning

Totalt grävdes 19 sökschakt fördelat över de fyra områden. Schakten var mellan ca 5 och 38 meter, oftast runt 20 meter, långa och omkring 1,6 till 2 meter breda. Totalt grävdes 707 m² schakt. Schakten och anläggningarna beskrivs mer detaljerat i bilaga 1 och 2.

I **område 1** drogs tre schakt. Matjorden var omkring 0,25 meter tjock över området och den naturliga undergrunden bestod mestadels av beige till orange silt. Ett lager med myrsmalm framkom i den sydvästra änden, i två av schakten, över en yta av 5x15 meter. Längst i norr fanns ett vattenavsatt slamlager med blandat organiskt material och lera som tilltog med den sluttande naturliga marken åt väster (figur 10). Myrsmalmslagret var troligen en naturbildning på grund av att marken tidigare varit blöt och vattensjuk.

I **område 2** drogs nio schakt (figur 11). Matjorden var omkring 0,25-0,35 meter tjock över området och den naturliga undergrunden bestod mestadels av beige silt. Längst i nordväst fanns ett mörkt vattenavsatt lager som tilltog med sluttningen mot väster. Äldre lämningar fanns i tre av schakten, 5, 8 och 11.

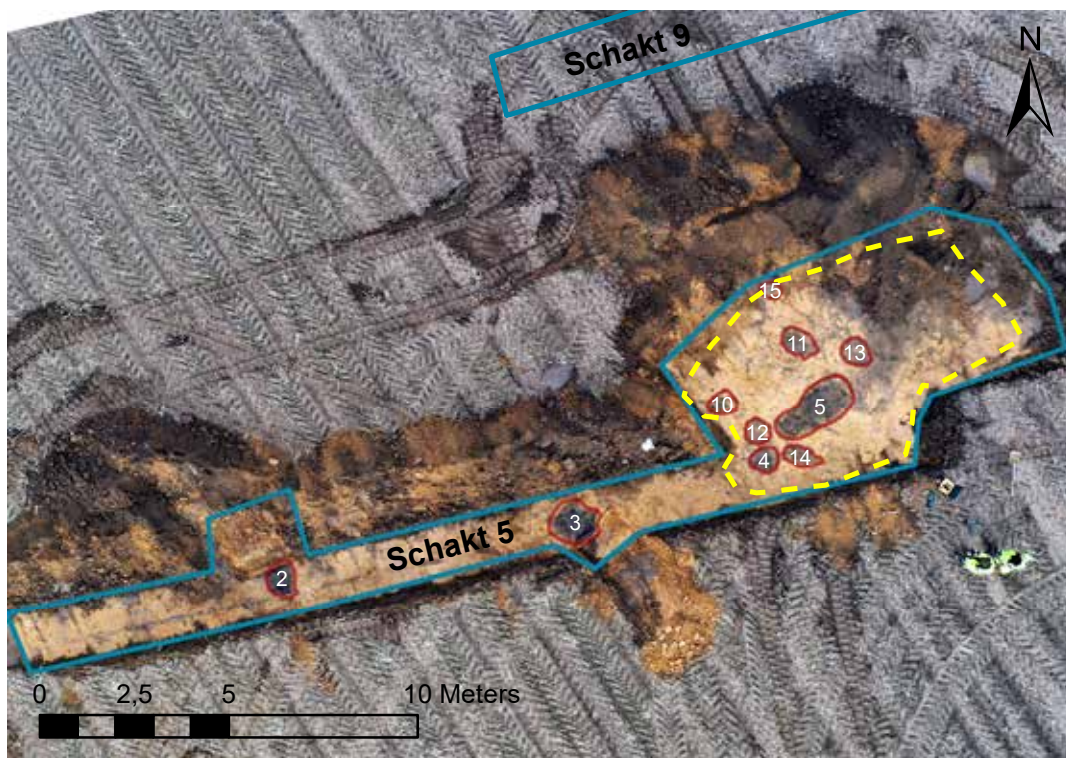
En koncentration av lämningar fanns i schakt 5 (figur 12). Ett ca 9x6 meter stort kulturlager av mörkfärgad lerig silt, omrörd med kolfragment, skörbränd sten och skärvsten, täckte eller omgärdade delvis flera anläggningar och var

Figur 10. Schakt 3 med det mörkfärgade slamlagret i förgrunden. Foto från väster, David Fahlberg.

Figur 11. Område 2 innan schaktning. Foto från söder, David Fahlberg.

Figur 12. Drönbild över schakt 5 med koncentration av anläggningar, det till största delen borttagna kulturlagret markeras av gul streckad linje. Skala 1:200.

svår att skilja från dessa. Anläggningarna bestod av stolphål, två härdar och en kokgrop, A2-A5. I botten på stolphålet A4 låg en rund flat sten av glimmerskiffer med hål i mitten, troligen en malsten (figur 13). Under stenen fanns kolfragment samt ett bränt benfragment. Det fanns ytterligare 6 mörkfärgade fläckar (A10-A15) som troligen utgör spår efter ytterligare stolphål.

Figur 13. Stolphål A4 med malsten F03. Foto från sydväst, Jimmy Axelsson Karlqvist.

Figur 14. Område 3 från nordväst. Foto: David Fahlberg.

Omkring 25 meter söderut i UO, i schakt 8, fanns ett 0,4 meter stort stolphål **A6**. I schakt 10 strax sydöst därom framkom inga lämningar, men i matjorden gjordes lösfynd av bränt ben och eldslagningsflinta. Ytterligare ca 35 meter åt öster i schakt 11 fanns en 1,5 meter stor och 0,2 meter stor nedgrävning, **A7**, fylld med kolblandad matjord, eventuellt en härd.

Prov för ¹⁴C-datering togs ur härden A3, i stolphålet A4, samt nedgrävningen/härden A7.

I **område 3** drogs 5 schakt (figur 14). Matjorden var omkring 0,4 meter tjock över området och den naturliga undergrunden bestod mestadels av gråbrun silt. I ett av schakten fanns en lodrät, omkring 0,5 meter djup och 0,8 meter

Figur 15. Område 4 från nordost. Foto: David Fahlberg.

Figur 16. Tegelkonstruktion A9 från väster. Foto: David Fahlberg.

vid rund nedgrävning, A8, som var fylld med ett mörkt gråbrunt lager av homogen silt/lera med ljusgrå runda fläckar.

I område 4 drogs 2 schakt (figur 15). Matjorden var i området 0,25-0,3 meter tjock ovan ett naturligt lager av gråbrun silt. Vid ett ställe fanns A9, en nedsänkt, ca 1x1 meter stor, murad tegelkonstruktion med kalkbruk (figur 16). Troligen ett spisröse. Inga intilliggande anläggningar syntes.

Fynd

Tre fynd hittades, samtliga i område 2 (figur 17). Två av dessa var lösfynd som gjordes i matjorden i schakt 10, i form av ett bränt ben F02 samt ett avslag av flinta F01 (figur 18). Flinta finns inte naturligt i Dalaområdet varför förekomsten måste föregås av någon mänsklig aktivitet, troligen eldslagning. Dateringar av lösfynden är dock vansklig utan kontext och båda kan härstamma från verksamheter från förhistorisk till historisk tid. Lösfynden sparades ej.

Från botten av stolphålet A4 i schakt 5 togs en flat sten av glimmerskiffer, rund med centrumhål likt en malsten (figur 19). Inledningsvis tolkades det som att stenen var ett fundament.

Nr	Sakord	Ämnesord	Material	Teknik	Vikt g	Antal	Frag.	Kontext
1	Eldslag.flinta	Eldredskap	Flinta	Slagen	5,8	1	1	Lösfynd schakt 10
2	Bränt ben	Hushållsavfall	Ben	Bränt	1,3	1	1	Lösfynd schakt 10
3	Malsten	Kvarnar	Sten	Bearbetad	6700	1	2	Stolphål A4, L3

Figur 17. Fyndlista.

Figur 18. Lösfynd från område 2 intill schakt 10, eldslagingsflinta F01 till höger och bränt ben F02 till vänster.

Figur 19. Malsten F03 funnen i stolphål A4. Stenen var sprucken i två delar. Foto: Per Eriksson.

Den var dock bara omkring 0,015-0,02 meter tjock och 0,44 meter i diameter. Den hade troligen endast en symbolisk funktion både som fundament och malsten, då den också var oregelbundet rundad och med centrumhålet något förskjutet. Det är möjligt att stolpen varit del av en byggnad och att stenen varit en form av husoffer som deponerats när stolpen uppfördes.

Husoffer är vanligt förekommande i många former i olika kulturer. Genomgångar av husofferfynd i Sverige har visat att malstenar är vanligt förekommande i Mellansverige från så tidigt som senneolitikum, och förekommer relativt frekvent genom bronsålder och tidig järnålder. De har ofta deponerats nära ingången eller gaveln i takbärande stolphål och har troligen varit kopplade till en fruktbarhetssymbolik (Carlie 2004; Eklund m.fl. 2007).

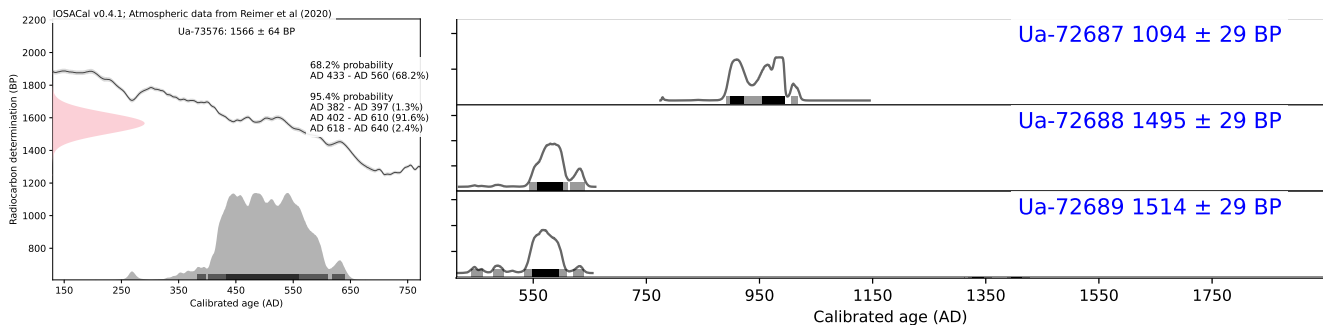
Datering

Kolprover togs ur tre anläggningar A3, A4 och A7 och har vedartsanalyserats innan ¹⁴C-analys. I A3 och A7 bestod proven av gran vilket har en maximal ålder av ca 300 år. I A4 bestod provet av björk vilket har en något lägre maximal ålder, se vidare bilaga 3.

Sannolikheten att träden har uppnått sin maxålder är låg då kolet troligtvis kommer från brännved. Det är inte heller sannolikt att alla proven kommer från centrum av stockarna om trädet varit fullvuxet.

Anl. nr	Kontext	¹⁴ C BP	Kalibrerat 2 σ (95,4%)	analysnummer
A3	L1	1495 ± 29 BP	AD 543 - AD 611 (81.6%)	Ua-72688
A4	L1	1094 ± 29 BP	AD 891 - AD 995 (90.1%)	Ua-72687
A4	L3	1566 ± 64 BP	AD 402 - AD 610 (91.6%)	Ua-73576
A7		1514 ± 29 BP	AD 533 - AD 608 (83.3%)	Ua-72689

Figur 20. ¹⁴C-analys.

Figur 21. Kalibrerad ålder. Analysen utförd av Tandemlaboratorier, Uppsala universitet. Provet från A4 lager 3 visas i en separat figur.

Från stolphålet A4 daterades även ett bränt ben. Detta hämtades ur lager L3, under malstenen i botten av gropen, vilket betyder att det representerar konstruktionen medan kolprovet i det ovanliggande lagret, L1, snarare representerar destruktionsfasen av stolphålet. Proverna från kokgropen A3 och härden A7 representerar brukningsfaser för respektive kontext. Proverna daterades till folkvandringstid–vikingatid (figur 20 och 21).

Tolkning

I område 2, schakt 5 fanns en koncentration av boplatzrelaterade lämningar som härdar, kokgropar och ett stolphål (A4) samt ett större kulturlager vilka delundersöktes (figur 22). Stolphålets konstruktionslager gav den tidigaste dateringen, som ligger inom folkvandringstid-vendeltid. Men i de övre lagren som troligen hör till destruktionsfasen ger dateringen vikingatid. Det talar för att stolpen varit i bruk under vendeltid till vikingatid.

Figur 22. Schakt 5 med boplatzlämningar under undersökning. Foto från öster, David Fahlberg.

Figur 23. 1799 års storskifteskarta med lämningarna i område 3 och 4 inritade, nedgrävning A8 och tegelkonstruktion A9. Skala 1:800.

I anslutning till detta stolphål syntes även flera mörkfärgade fläckar, A10-A15, mot schaktbotten, vilka endast dokumenterades i plan. En rimlig tolkning är att även de är stolphål som har ingått i en större konstruktion, sannolikt ett hus. Som fundament i stolphålet A4 fanns en malsten som tolkas som ett

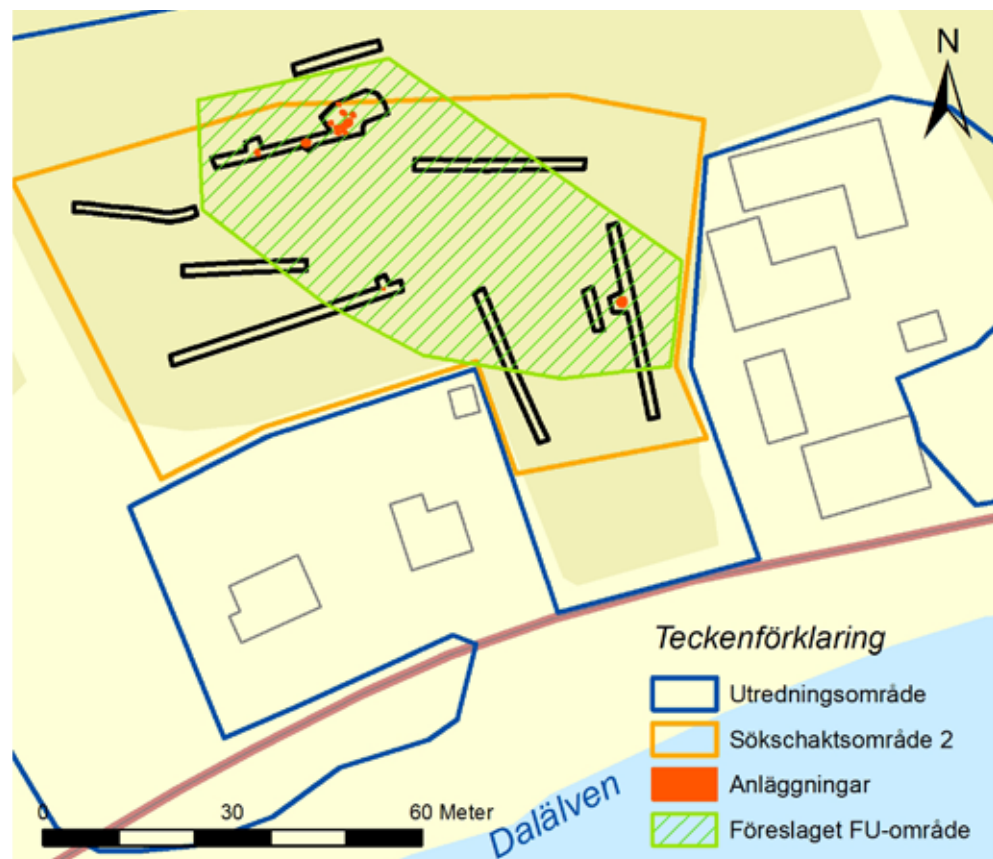
Figur 24. 1866 års laga skifteskarta med lämningarna i område 3 och 4 inritade, nedgrävning A8 och tegelkonstruktion A9. Skala 1:800

husoffer.

Sannolikt är den stora avlånga nedgrävningen A5 intill stolphålet A4 en hushärd som legat inom väggarna medan det även har funnits härdar i omgivningen, i form av exempelvis kokgropar, A2-A3. Åtminstone en av de kringliggande härdarna har varit i bruk under vendeltid. Ensamliggande anläggningar fanns i ett större närområde i form av ett stolphål och en härd, A6 och A7. Härden är daterad till vendeltid och samtida med boplatzlämningarna vilket tyder på att verksamheter försiggått över en större yta.

I område 3 fanns nedgrävningen A8 som var fylld med homogent material. Gropen är svårtolkad men kan eventuellt vara en igenfylld latringrop tillhörande ett äldre uthus. De byggnader som fanns på storskifteskartan 1799 stämmer inte med platsen för anläggningen (figur 23). Däremot fanns en samling mindre byggnader på laga skifteskartan från 1866 vilka tangerar lämningen (figur 24). Om tolkningen stämmer hör den till 1800-talsbebyggelsen. Den kunde dock inte dateras och kan ha haft en helt annan och mer sentida funktion.

Tegelkonstruktionen A9 i område 4 är troligen ett spisröse eller fundament tillhörande 1700-talsbebyggelsen som brann ned i början av 1800-talet. En byggnad finns på platsen på storskifteskartan från 1799 (figur 23) men på laga skifteskartan från 1866 är denna försvunnen och ersatt av en kringbyggd gård längre österut (figur 24). Det kan dock inte uteslutas att fundamentet alternativt kan höra till den senare bebyggelsen som tillkommit efter laga skiftet. Orsaken till att fundamentet bevarats är troligen att det varit ned-sänkt i den naturliga marken under plogdjup. Inget tyder på att ytterligare konstruktionsdelar finns bevarade och de har säkerligen blivit bortstädade då marken började brukas som åker.

Figur 25. Föreslaget FU-område vid sökschaktsområde 2. Skala 1:1200.

Utvärdering och bedömning

Utredningen har utförts enligt de syften som fastställts i förfrågningsunderlag och beslut från länsstyrelsen. Två fornlämningar har registrerats i Fornreg. Området med främst stolphål, men även härदार i schakt 5 har registrerats som boplatsoområde L2022:7859 och en separat härд, A7, har givits nummer L2022:8183. Nyupptäckta fornlämningar berörs således av det planerade arbetsföretaget i område 2 och har preliminärt avgränsats inom det angivna utredningsområdet. Dalarnas museum anser att dessa lämningar bör genomgå en arkeologisk förundersökning om marken ska exploateras och att samtliga lämningar inom nämnda område omfattas förundersökningsområdet (figur 25).

Lämningarna som fanns i område 3 och 4 är troligen även de fornlämningar, men sannolikt inte äldre än 1700-talet och tidiga 1800-talet. Ingen ytterligare insats bedöms dock vara nödvändig i dessa fall. De har på grund av sina ringa omfattning och innehåll undersökts inom utredningen och troligen finns inga ytterligare bevarade lämningar, då de gick djupt ned i den naturliga marken.

Referenser

- Allgefält, Ulrika (2003). *Kulturvägar i Dalarna: kulturhistorisk inventering av allmänna vägar*. Falun
- Carlie, Anne (2004). *Forntida byggnadskult: tradition och regionalitet i södra Skandinavien*. Stockholm
- Carlsson, Eva (2016). Gravar och gravgömmor. *Dalarna*. 2016(86), s. [250]-295.
- Eklund, Susanna, Hennius, Andreas & Pettersson, Elisabet (2007). Att hålla det ondas fot borta från en mans hus: om rituella nedläggelser på förhistoriska boplatser i Uppland. I: *Att nå den andra sidan : om begravning och ritual i Uppland*. S. 461-494
- Hülphers, Abraham Abrahamsson (1762-1763). *Dagbok öfver en resa igenom de, under Stora Kopparbergs höfdingedöme lydande lähn och Dalarne år 1757. Af Abr. Abrah:son Hülphers. Västerås, tryckt hos Joh: Laur: Horrn på desz förlag. 1762. =(Pl.titelbl.)*. Västerås
- Karlsson, Gösta (1995). Färdvägar förr. *Dalarna*. 1995 (65). S. 50-55
- Olofsson, Leif (1982). *Husby socken i Dalarna. Sjunde häftet*. Husby sockenbokskommitté. Husby.
- Olofsson, Leif (1984). Jordbruk i äldre tider. I: *Husby socken i Dalarna. Åttonde häftet*. Husby sockenbokskommitté. Husby.
- Olsson, Daniels Sven (1995). Kulturlandskapet. *Dalarna*. 1995 (65). S. 31-37
- Riksantikvarieämbetet (2013). Riksintressen för kulturmiljövården – Dalarnas län (W). Senast uppdaterad 2013-09-11. Tillgänglig: https://www.raa.se/app/uploads/2013/09/W_riksintressen.pdf (2022-08-01)

Arkiv

- KMR Riksantikvarieämbetets Kulturmiljöregister. app.raa.se/open/fornsok
- LMV Lantmäteriet, www.lantmateriet.se/historiskakartor:
- Lantmäteristyrelsens arkiv: U19-56:2
- Lantmäterimyndigheternas arkiv: 20-HUS-256
- OAU. Ortnamnsarkivet. isof.se
- Skogens pärlor, Skogsstyrelsen, [kartor, skogsstyrelsen.se/kartorapp/](http://kartor.skogsstyrelsen.se/kartorapp/)

Tekniska och administrativa uppgifter

Länsstyrelsens diarienummer:	431-16267-2020
Fornreg, uppdragsnummer:	202100477
Socken:	Husby
Fornreg, lämningsnummer:	L2022:7859; L2022:8183
Koordinater, SV: (SWEREF99 TM)	N 6 698 598 E 551 896
Höjd (RH 2000):	88-90 möh
Inmätning:	RTK
Vedartsanalys:	Vedlab AB
¹⁴ C-analys:	Tandemlaboratoriet Uppsala universitet
Utförandetid:	2021-10-20 till 2021-10-22
Total yta:	707 m ²
DM projektnummer:	1771
DM diarienummer:	29/21
DM fotoaccession:	DM ARK1771
Arkeologisk personal:	David Fahlberg, Jimmy Axelsson Karlqvist
Fältarbetsledare:	David Fahlberg
Projektansvarig:	David Fahlberg

Dokumentationsmaterialet förvaras på Dalarnas museum.

Ett fynd tillvarataget.

Analogt material: utskrivna foton

Utskrivna planritningar

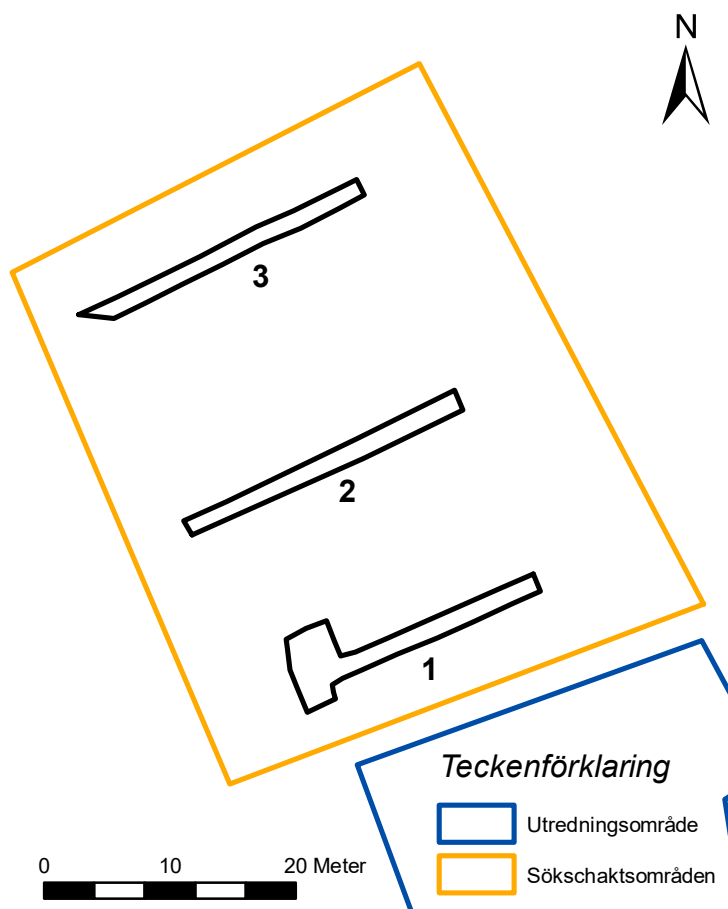
Handritade planer

Analysrapporter, konserveringsrapporter m.m.

Digitalt dokumentationsmaterial: shapefiler, digitala foton m.m.

Figur 1. I område 1 grävdes tre schakt. Skala 1:600.

Område 1

Schakt 1

Höjd: 89,7–90 m.ö.h.
 Storlek: 21x1,65 meter
 Djup: 0,3 meter

Jordlager: Matjord 0,25 meter, därunder beige-orange silt.

Innehåll: I V ett lager med myrsmalm, troligen naturligt, mot botten oregelbundet i plan över en yta av ca 5 m. Uppskattningsvis 0,01-0,05 m stora bitar och lagret ca 0,05-0,02 meter tjockt. Tydlig koncentration i V och tunnar ut mot Ö och N.

Schakt 2

Höjd: 89,5–89,7 m.ö.h.
 Storlek: 24x1,65 meter
 Djup: 0,33 meter

Jordlager: Matjord 0,25 meter, därunder

beige-orange silt.

Innehåll: Fläckvis förekomst av myrsmalm liksom schakt 1, dock inte lika tydligt.

Schakt 3

Höjd: 89–89,6 m.ö.h.
 Storlek: 25x1,65 meter
 Djup: 0,37–0,67 meter

Jordlager: 0,27 m matjord därunder beigeroöd lera och i botten framkom slammig, vattenpåverkad grålera.

Innehåll: I den V halvan fanns ett mörkt heterogent lerlager med mycket organiskt material, bland annat träkol och träfragment och enstaka stenar. Lagret framträder på ca 0,27 m djup och ca 10 m från Ö. Lagret låg ca 0,5 m djupt i V änden av schaktet och var som mest 0,11 m tjockt. Lagret var tjockast i V och fortsätter utanför schaktet. Troligen vattenavsatt sediment då naturlig mark slutar åt V mot sankare mark.

Område 2

Schakt 4

Höjd: 88,5–89,5 m.ö.h.
 Storlek: 21x1,7 meter
 Djup: 0,35 meter

Jordlager: Matjord 0,2–0,25 meter, därefter blekgrå till orange-beige silt med enstaka järnutfällningar i botten.

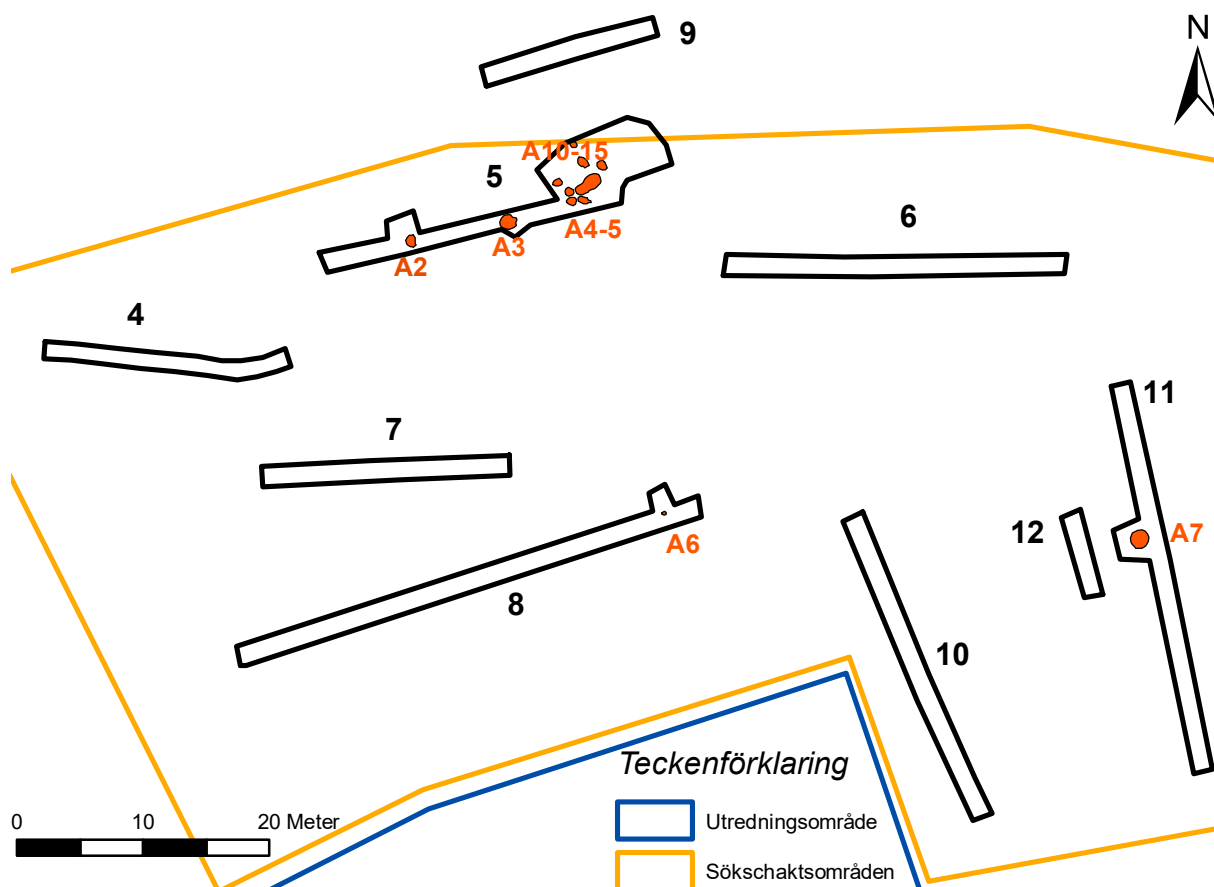
Innehåll: Schaktet sluttar åt V och mörkt slamlager finns längst i V.

Schakt 5

Höjd: 89,6–89,9 m.ö.h.
 Storlek: 30x1,7– 6 meter
 Djup: 0,35 meter

Jordlager: Matjord 0,3 meter, i botten beige silt.

Innehåll: I Ö ett 9x6 meter stort område med ett ca 0,05 m tjockt kulturlager av mörkbrun till

Figur 2. I område 2 grävdes schakt 4-12. Skala 1:600.

svartbrun lerig silt. Omrörd med kolfragment, skörbränd sten, skärersten.

Under och V om lagret framträdde flera boplatssindikerande anläggningar. Av dessa undersöktes ett stolphål med en malsten som fundament, två härdar och en kokgrop (A2-5). ¹⁴C dateringar visade vendeltid till vikingatid.

Därtill fanns flera mörkfärgade fläckar mot den beige leran (A10-15), som troligtvis är stolphål men som bara undersöktes i plan och mättes in. De var oregelbundet runda och mellan ca 0,4 och 0,7 m i diam.

Schakt 6

Höjd: 89,9–90,1 m.ö.h.

Storlek: 26x1,6 meter

Djup: 0,4 meter

Jordlager: Matjord 0,3 meter, i botten beige silt.

Innehåll: -

Schakt 7

Höjd: 89,7–90,3 m.ö.h.

Storlek: 20x1,7 meter

Djup: 0,27 meter

Jordlager: Matjord 0,23 meter, i botten beige silt.

Innehåll: -

Schakt 8

Höjd: 89,5–90,5 m.ö.h.

Storlek: 39x1,7 meter

Djup: 0,26 meter

Jordlager: Matjord 0,23 meter, i botten beige silt.

Innehåll: Stolphål A6 i Ö

Schakt 9

Höjd: 89,5–89,7 m.ö.h.

Storlek: 14x1,7 meter

Djup: 0,29 meter

Jordlager: Matjord 0,23 meter, i botten beige silt.

Innehåll: Mörka partier av tjälsprickor i botten.

Schakt 10

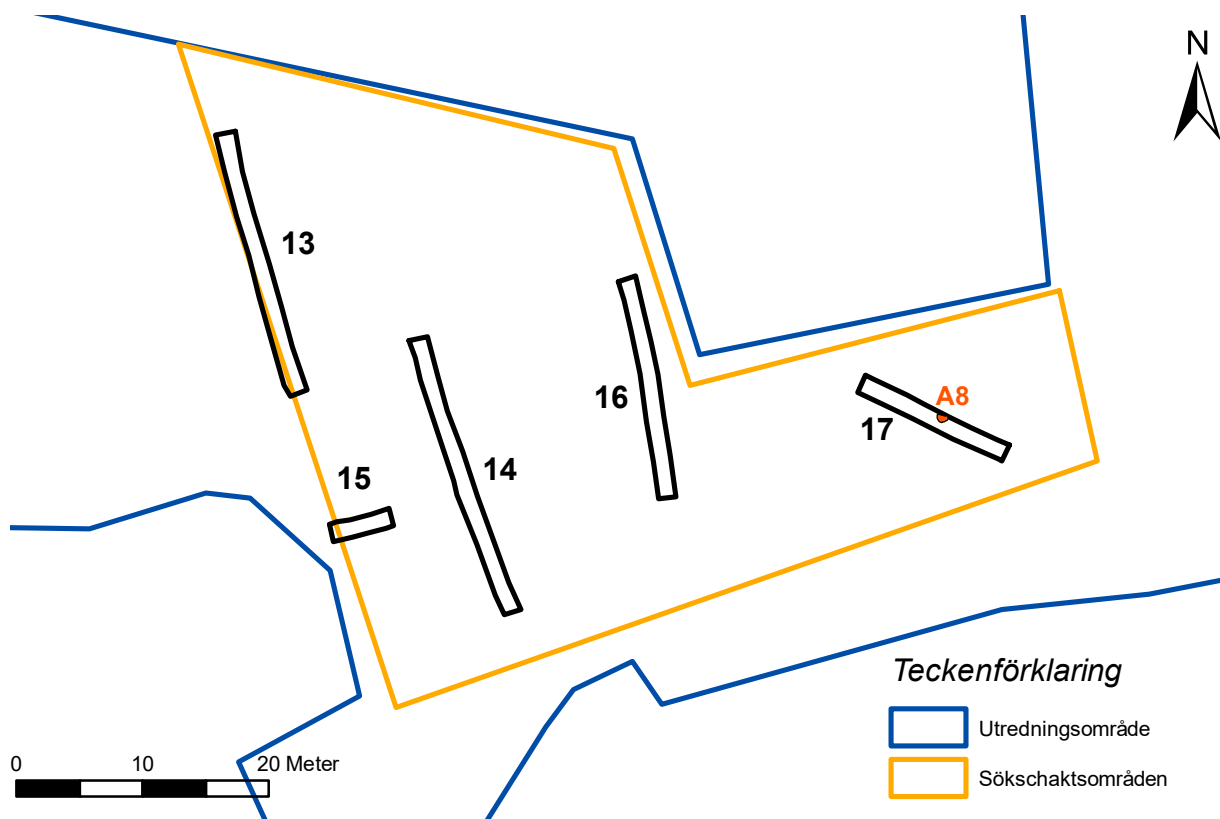
Höjd: 90,5–90,6 m.ö.h.

Storlek: 26x1,8 meter

Djup: 0,4 meter

Jordlager: Matjord 0,38 meter, i botten beige silt.

Innehåll: -

Figur 3. I område 3 grävdes schakt 13-17. Skala 1:600.

Schakt 11

Höjd: 90,1–90,3 m.ö.h.

Storlek: 32x1,7– 4 meter

Djup: 0,29 meter

Jordlager: Matjord 0,27 meter, i botten beige silt.

Innehåll: Härd A7.

Schakt 12

Höjd: 90,3 m.ö.h.

Storlek: 8x1,65 meter

Djup: 0,35 meter

Jordlager: Matjord 0,32 meter, i botten beige silt.

Innehåll: -

Område 3

Schakt 13

Höjd: 89,8–90,1 m.ö.h.

Storlek: 22x1,7 meter

Djup: 0,4 meter

Jordlager: Matjord 0,3 meter, i botten gråbrun silt.

Innehåll: -

Schakt 14

Höjd: 90–90,3 m.ö.h.

Storlek: 23x1,65 meter

Djup: 0,4 meter

Jordlager: Matjord 0,35 meter, i botten gråbrun silt.

Innehåll: -

Schakt 15

Höjd: 90,2 m.ö.h.

Storlek: 5x1,65 meter

Djup: ca 0,43 meter

Jordlager: Matjord ca 0,35 meter, i botten gråbrun silt.

Innehåll: -

Schakt 16

Höjd: 90–90,1 m.ö.h.

Storlek: 18x1,7 meter

Djup: ca 0,37 meter

Jordlager: Matjord ca 0,28 meter, i botten gråbrun silt med rötter.

Innehåll: -

Schakt 17

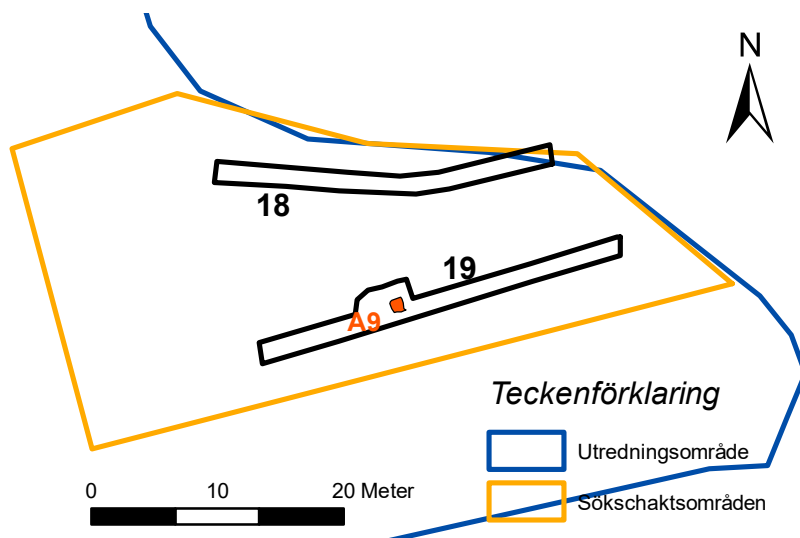
Höjd: 90,2–90,4 m.ö.h.

Storlek: 13x1,8 meter

Djup: 0,43 meter

Jordlager: Matjord 0,3 meter, i botten gråbrun silt.

Innehåll: Grop A8

Figur 4. I område 4 grävdes schakt 18 och 19. Skala 1:600.

Område 4

Schakt 18

Höjd: 90,1–90,3 m.ö.h.

Storlek: 27x1,7 meter

Djup: 0,4 meter

Jordlager: Matjord 0,26 meter, i botten beige silt.

Innehåll: -

Schakt 19

Höjd: 90,3–90,6 m.ö.h.

Storlek: 30x1,7–3,5 meter

Djup: 0,4 meter

Jordlager: Matjord 0,3 meter

Innehåll: Spisfundament A9

Bilaga 2 Anläggningar

A2 – Härd

Halvmåneformad (N-S) nedgrävning längst i V i schakt 5 (bilaga 1 figur 2).

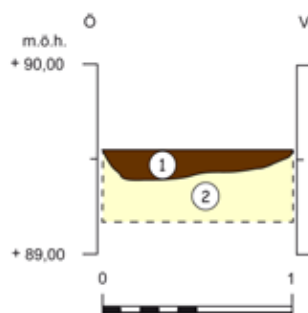
Undersökt: 50% (figur 1)

Höjd: 89,5 m.ö.h.

Storlek: 1x0,8 meter diam.

Djup/tjocklek: 0,15 meter

Schakt 5

Lagerföljd:

- 1 Sotig mörkbrun/svart, fet silt med inslag av kolbitar och skärviga stenar omkring 0,05 m stora.
- 2 Naturlig brun silt

Figur 1. Profil genom härd A2. Skala: 1:40.

A3 – Kokgrop

Oregelbundet rundad nedgrävning i mitten av schakt 5 (bilaga 1 figur 2).

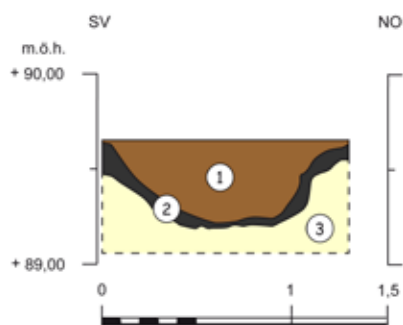
Undersökt: 50% (figur 2)

Höjd: 89,5 m.ö.h.

Storlek: 1,3-1,4 meter i diam.

Djup/tjocklek: 0,45 meter

Schakt 5

Lagerföljd

- 1 Sotig mörkbrun/svart, fet silt med inslag av kolbitar och skörbränd sten och skärviga stenar omkring 0,05-0,1 meter stora.
- 2 Infiltrationslager med grå/svart silt med enstaka kolfläckar.
- 3 Beige silt

Figur 2. Profil genom kokgrop A3. Skala: 1:40.

A4 – Stolphål

Stolphål i den Ö delen av schakt 5 i ett kluster av mörkfärgade fläckar i bottensilten, troligen flera stolphål (bilaga 1 figur 2). Mellan lager 2 och 3 fanns en malsten som fundament (figur 3).

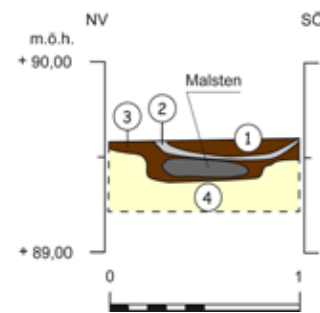
Undersökt: 50%

Höjd: 89,5 m.ö.h.

Storlek: 1 meter diam.

Djup/tjocklek: 0,23 meter

Schakt 5

Lagerföljd:

- 1 Mörkbrun silt med inslag av kol och enstaka förglasad slagg.
- 2 Vitgrå lera.
- 3 Mörkbrun silt liknande L1

Figur 3. Profil genom stolphål

A4. Skala: 1:40.

A5 – Härd

Avlång NÖ-SV nedgrävning i den Ö delen av schaktet strax NÖ om A4 (bilaga 1, figur 2). Trolig hushärd (figur 4).

Undersökt: 50%

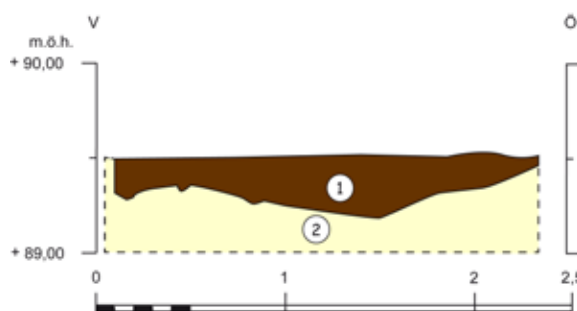
Höjd: 89,5 m.ö.h.

Storlek: 2,25x1 meter.

Djup/tjocklek: 0,35 meter

Riktning: NÖ-SV

Schakt 8

Lagerföljd:

- 1 Sotig mörkbrun/svart, fet silt med inslag av kolbitar och skörbränd sten och skärviga stenar omkring 0,05-0,1 meter stora. Enstaka vita siltfläckar.
- 2 Beige till vit och rostfärgad silt

Figur 4. Profil genom härd A5. Skala: 1:40.

Figur 5. Stolphål A6. Foto: Jimmy Axelsson Karlqvist.

A6 – Stolphål

Nedgrävning rund i plan (bilaga 1 figur 2). Rak nedgrävningsskant i Ö, oregelbundet sluttande i V, plan infiltrerad botten (figur 5). Fyllning av mörkbrun silt med inslag av kol. Mot botten större inslag av beige siltfläckar och kolkoncentrationer.

Undersökt: 50%

Höjd: 90,2 m.ö.h.

Storlek: 0,4 m diam.

Djup/tjocklek: 0,35 meter

Schakt 8

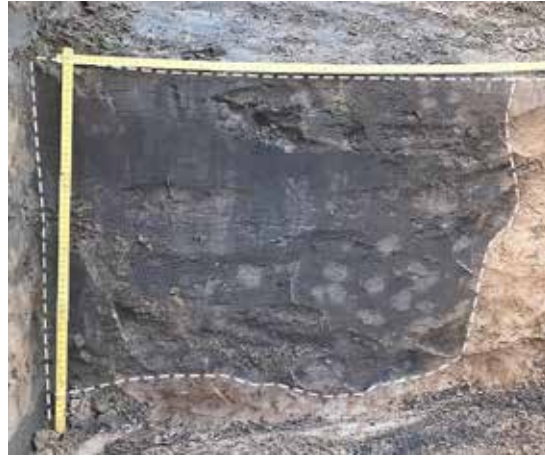
A7 – Härd

Nedgrävningen rund i plan (bilaga 1, figur 2). Rakt sluttande kanter, plan botten i profil (figur 6). Fyllningen bestod av mörkbrun sandig matjord med kol.

Undersökt: 30%

Höjd: 90 m.ö.h.

Storlek: 1,4 meter i diam.

Figur 7. Gropl A8. Foto: David Fahlberg.

Djup/tjocklek: 0,2 meter

Schakt 11

A8 – Grop

Nedgrävning rund i plan (bilaga 1, figur 3), lodrätt till konkav nedgrävningsskant samt plan botten i profil (figur 7). Fyllningen bestod av ett lager mörkbrun homogen silt med grå ljusa fläckar.

Undersökt: 30%

Höjd: 89,8 m.ö.h.

Storlek: 0,77 meter i diam.

Djup/tjocklek: 0,5 meter

Schakt 17

A9 – Spisfundament

Konstruktion av vittrade tegelstenar, stenar och kalkbruk, kvadratisk i plan, nedgrävd i naturlig undergrund (bilaga 1, figur 4). Raka nedgrävningsskanter och plan botten i profil (figur 8).

Undersökt: 50%

Höjd: 90,1 m.ö.h.

Storlek: 1,1x1,1 meter

Djup/tjocklek: 0,3 meter

Figur 6. Härd A7. Foto: David Fahlberg.

Figur 8. Spisfundament A9. Foto: David Fahlberg.

Riktning: NV-SÖ
Schakt 19

A10 – Stolphål

Endast dokumenterat i plan, oregelbunden oval
(bilaga 1, figur 2).
Undersökt: 0%
Höjd: 89,5 m.ö.h.
Storlek: 0,7x0,5 meter
Riktning: NÖ-SV
Djup/tjocklek: -
Schakt 5

A11 – Stolphål

Endast dokumenterat i plan, oregelbunden
(bilaga 1, figur 2).
Undersökt: 0%
Höjd: 89,5 m.ö.h.
Storlek: 1x0,6 meter
Riktning: NV-SÖ
Djup/tjocklek: -
Schakt 5

A12 – Stolphål

Endast dokumenterat i plan, oregelbunden rund
(bilaga 1, figur 2).
Undersökt: 0%
Höjd: 89,5 m.ö.h.
Storlek: 0,7 meter i diameter
Djup/tjocklek: -
Schakt 5

A13 – Stolphål

Endast dokumenterat i plan, oregelbunden rund
(bilaga 1, figur 2).
Undersökt: 0%
Höjd: 89,5 m.ö.h.
Storlek: 0,7 meter i diameter
Djup/tjocklek: -
Schakt 5

A14 – Stolphål

Endast dokumenterat i plan, oregelbunden oval
(bilaga 1, figur 2).
Undersökt: 0%
Höjd: 89,5 m.ö.h.
Storlek: 1x0,5 meter
Riktning: NV-SÖ
Djup/tjocklek: -
Schakt 5

A15 – Stolphål

Endast dokumenterat i plan, oregelbunden rund
(bilaga 1, figur 2).
Undersökt: 0%
Höjd: 89,5 m.ö.h.
Storlek: 0,45 meter i diameter
Djup/tjocklek: -
Schakt 5

VEDLAB

Vedanatomilabbet

Vedlab rapport 21105

2021-11-19

Vedartsanalyser på material från Dalarna, Borlänge Tolsbo-Tunet och Jakobs väg samt Hedemora, Myckelby och Duvåker.

Uppdragsgivare: David Fahlberg/Dalarnas Museum

Arbetet omfattar sex kolprover från tre olika utredningar i Borlänge och Hedemora. Proverna innehåller kol från björk, gran och tall. Tall och gran kan ge hög egenålder vid datering. Kvisten från kolningsgropen bör dock ge en mer tillförlitlig datering. Från stolphålet finns kol från både björk och tall. Björkkolet kommer knappast från själva stolpen utan representerar allmänna aktiviteter i området.

Analysresultat 1767 Tolsbo-Tunet

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
2	1	Hyttlämningar	1,1g	0,5g 57 bitar	Björk 3 bitar Gran 36 bitar Tall 18	Björk 13mg	

Analysresultat 1765 Jakobs väg 751

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
2	1	Kolningsgrop	71,5g	71,3g 15 bitar	Gran 15 bitar	Gran (kvist) 152mg	

Analysresultat 1771 Myckelby

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
4	1	Stolphål	2,5g	1,4g 10 bitar	Björk 1 bit Tall 3 bitar Bark/Näver 6 bitar	Björk 64mg Tall 137mg	
3	2	Grop	1,1g	0,9g 7 bitar	Gran 7 bitar	Gran 80mg	
7	4	Nedgrävning	0,8g	0,8g 10 bitar	Gran 10 bitar	Gran 92mg	

Analysresultat 1772 Duvåker

Anl.	ID	Anläggnings-typ	Prov-mängd	Analyserad mängd	Trädslag	Utplockat för ¹⁴ C-dat.	Övrigt
1	1	Härd	120,2g	120,2g 1 bit	Gran 1 bit	Gran 533mg	

Erik Danielsson/VEDLAB
Box 178
791 24 FALUN
Tfn: 070 34 00 645
E-post: vedlab@vedlab.se
www.vedlab.se

De här trädslagen förekom i materialet

Art	Latin	Max ålder	Växtmiljö	Egenskaper och användning	Övrigt
Björk Glasbjörk Vårtbjörk	<i>Betula sp.</i> <i>Betula pubescens</i> <i>Betula pendula</i>	300 år	Glasbjörken är knuten till fuktig mark gärna i närhet till vattendrag. Vårtbjörken är anspråkslös och trivs på torr näringsfattig mark. Båda arterna är ljuskrävande.	Stark och seg ved. Redskap, asklut, träkol. Ger mycket glöd.	Glasbjörk bildar även underarten Fjällbjörk. Förutom veden har nävern haft stor betydelse som råmaterial till slöjd.
Gran	<i>Picea abies</i>	350 år	Trivs på näringsrika jordar. Tål beskuggning bra och konkurrerar därför lätt ut andra arter	Lätt och lös men ganska seg ved. Ofta rakvuxen. Ganska motståndskraftig mot röta. Stolpar golvbrädor störrar lieskaft, korgar	Bark till taktäckning. Granbarr till kreatursfoder
Tall	<i>Pinus silvestris</i>	600 år	Anspråkslös men trivs på näringsrika jordar. Den är dock ljuskrävande och blev snabbt utkonkurrerad från de godare jordarna när granen kom	Stark och hållbar. Konstruktionsvirke, stolpar, pålar, båtbygge, kärl (ej för mat) takspån, tjärbloss, träkol, tjärbränning	Underbarken till nödmjöl, årsskott kokades för C-vitaminerna. Även som kreatursfoder

Uppgifter om maximal ålder, växtmiljö, användning mm är hämtade ur: Holmåsen, Ingmar Träd och buskar. Lund 1993. Gunnarsson, Allan Träden och människan. Kristianstad 1988. Mossberg, Bo m.fl. Den nordiska floran. Brepol, Turnhout 1992.

Vedartsanalysen görs genom att studera snitt- eller brottytor genom mikroskop. Jag har använt stereolupp Carl Zeiss Jena, Technival 2 och stereomikroskop Leitz Metalux II med upp till 625 gångers förstoring. Mikroskopfoton är tagna med Nikon Coolpix 4500. Referenslitteratur för vedartsbestämningen har i huvudsak varit Schweingruber F.H. Microscopic Wood Anatomy 3rd edition och Anatomy of European woods 1990 samt Mork E. Vedanatomi 1946. Dessutom har jag använt min egen referenssamling av förkolnade och färska vedprover.

Dalarnas museum

Postadress

Box 22, 791 21 Falun

Besöksadress

Stigaregatan 2-4, Falun

Tel 023-666 55 00

info@dalarnasmuseum.se

www.dalarnasmuseum.se